

Oponentský posudok habilitačnej práce

Autorka: PhDr. Kinga Izsóf Jurásová, PhD.

Názov: Komu sa nelení, tomu sa zelení: psychologické pohľady na pro-environmentálne správanie a pro-environmentálnu nečinnosť

Vydavateľstvo: Typi Universitatis Tyrnaviensis, Trnava, 2025

Odbor: Psychológia

Habilitantka predložila ako habilitačnú prácu svoju autorskú vedeckú monografiu s názvom „*Komu sa nelení, tomu sa zelení: psychologické pohľady na pro-environmentálne správanie a pro-environmentálnu nečinnosť*“ vydanú v domácom vydavateľstve a v celkovom rozsahu 255 strán. Habilitačná práca obsahuje štyri teoretické kapitoly a zvyšné tri kapitoly sú venované vlastným výskumom.

Zvolená téma habilitačnej práce je aktuálna, a to nielen z pohľadu globálnych environmentálnych výziev, ale aj v kontexte súčasných spoločenských, ekonomických a psychologických súvislostí. Klimatická zmena predstavuje jeden z vážnych problémov súčasnosti a štúdium faktorov ovplyvňujúcich pro-environmentálne správanie jednotlivcov a spoločnosti je zásadné pre vytváranie efektívnych stratégií udržateľného rozvoja.

V kontexte Slovenskej republiky je tejto téme – osobitne z pohľadu psychologického výskumu – venovaná zatiaľ len obmedzená pozornosť. Habilitačná práca túto medzeru vyplňa, keďže systematicky analyzuje nielen samotné správanie, ale aj fenomén pro-environmentálnej nečinnosti.

Autorka správne identifikuje komplexnosť témy – pro-environmentálne správanie je ovplyvňované množstvom osobnostných i situačných faktorov, ako aj kognitívnymi skresleniami a emocionálnymi stavmi jednotlivcov. Riešenie problematiky pro-environmentálneho správania a nečinnosti z pohľadu psychológie môže nachádzať široké uplatnenie pre oblasť ekológie, ekonomiky a verejného zdravia, či tvorby verejných politík reagujúcich na klimatické zmeny.

Ciele práce sú jasne formulované, primerane ambiciózne a reflektujú potrebu zmapovania kľúčových poznatkov pro-environmentálneho správania a nečinnosti. Ciele práce sú však obmedzené na faktory individuálneho správania jednotlivca, čo autorka na začiatku publikácie

prezentuje. Zaradenie sociálno psychologických faktorov by pravdepodobne výrazne rozšírilo záber publikácie. Napriek tomu, by bolo pre mňa zaujímavé stanovisko habilitantky k role sociálnych faktorov v rámci pro-environmentálneho správania a nečinnosti.

Vysoko pozitívne hodnotím kap. 1 venovanú základným konceptom monografie, kde systematicky a kriticky vymedzuje tieto pojmy. Zrozumiteľným spôsobom objasňuje kľúčové modely pro-environmentálneho správania/nečinnosti, pričom sa venuje starším ako i novodobým modelom. K jednotlivým modelom sa vyjadruje i z hľadiska podpory ich platnosti dôkladnou analýzou vedeckých výskumov.

V nasledujúcich troch kapitolách habilitantka postupne analyzuje tri kľúčové faktory pro-environmentálneho správania/nečinnosti, a to ako návyku, ako chyby v myslení a rozhodovaní, a ako dôsledku vplyvu emócií. I tieto kapitoly poskytujú systematický, kritický, výskumom podložený prehľad relevantných individuálnych psychologických faktorov pre vysvetlenie pro-environmentálneho správania/nečinnosti. Habilitantka preukazuje schopnosť precíznej analýzy vedeckých poznatkov, ich kritického hodnotenia a sprístupňovania produktu svojej analýzy systematickým a zrozumiteľným spôsobom. Pri uvažovaní nad koncepciou týchto faktorov som uvažoval o tom, do akej miery zohrávajú rolu trvalejšie osobnostné črty pri pro-environmentálnom správaní/nečinnosti? Vzhľadom k tomu, že sa problematika osobnostných črt viac krát objavovala v texte a zároveň je i súčasťou dvoch výskumov habilitačnej práce (kap. 6 a 7), neuvažovala habilitantka o samostatnej kapitole venovanej osobnostným črtám? Ak áno, ktoré osobnostné črty považuje za relevantné z hľadiska motivácie k pro-environmentálnemu správaniu, resp. k nečinnosti?

Za jednu z podstatných tém, ktorá je v práci riešená, je emocionálna stránka pro-environmentálneho správania/nečinnosti v kap. 4. Pozitívne hodnotím analýzu širokého repertoáru „klimatických emócií“. Evidentná je ich rola v dvoch perspektívach, a to ako emocionálnych dôsledkov vnímania klimatických zmien (často v zmysle zhoršovania psychického zdravia jednotlivcov) a ako motívov pre pro-environmentálne správanie (čo považujem za kľúčové z hľadiska cieľov monografie). Tieto dve perspektívy sa na niektorých miestach prelínajú a bolo by pre mňa nápomocné jasnejšie oddeľovanie týchto dvoch perspektív. Bolo by možné z veľkého počtu výskumných zistení vybrať tie, ktoré poukazujú s väčšou konzistenciou na motivačný dopad danej(ných) emócie(i) na pro-environmentálne správanie/nečinnosť?

Súčasťou habilitačnej práce je prezentácia troch originálnych výskumných štúdií habilitantky. Dve štúdie overujú zahraničné škály zamerané na úzkosť z klimatických zmien. Tretia štúdia sleduje súvislosti pro-environmentálneho správania/nečinnosti v kontexte kognitívnych, emocionálnych a osobnostných premenných. Habilitantka tu preukazuje schopnosti projektovania a realizácie psychologického výskumu, ktorý používa jednoduché i náročnejšie štatistické postupy. Evidentná je schopnosť habilitantky adekvátne a kriticky hodnotiť výsledky vlastného výskumu. Výsledky realizovaných štúdií zároveň prinášajú evidenciu o použiteľnosti uvedených škál v slovenskom kontexte, čo môže vytvoriť stimul pre rozvoj výskumu v tejto oblasti. Na tomto mieste je potrebné vyzdvihnúť prínos habilitačnej práce nie len v adaptácii uvedených škál pre podmienky Slovenska, ale i kvalitne spracovanej kap. 1.1, ktorá v širšom rámci prezentuje výskumné prístupy/metódy pre skúmanie pro-environmentálneho správania/nečinnosti. Špecificky je podnetná časť, ktorá pojednáva o súlade medzi objektívnym meraním pro-environmentálneho správania a meraním prostredníctvom sebvýpoved'ových meracích nástrojov. Habilitantka poukazuje na to, že „pro-environmentálne správanie má charakter koherentnej svojvoľnosti“ (s. 18). Bolo by možné tento koncept ozrejmiť z pohľadu validity merania pro-environmentálneho správania/nečinnosti pri používaní škál a dotazníkov?

Habilitačná práca neobsahuje závažnejšie formálne, gramatické a štylistické chyby, ktoré by znižovali kvalitu predkladaného textu.

Záver: predkladaná monografia spĺňa formálne, obsahové i odborné náležitosti habilitačnej práce. Prezentuje vlastné výskumné zistenia založené na dôkladnom uplatnení princípov metodológie psychologického výskumu. Habilitačná práca predstavuje obohatenie slovenskej odbornej literatúry v oblasti environmentálnej psychológie, ale i psychológie motivácie a rozhodovania. Na základe posúdenia predloženej habilitačnej práce, **odporúčam** *PhDr. Kinge Izsóf Jurásovej, PhD.* udeliť vedecko-pedagogický titul „docent“ v odbore Psychológia.

Vo Vrábľoch, 30. 4. 2025

doc. PhDr. Ľubor Pilárik, PhD.

oponent habilitačnej práce